

Gdańsk, 30 października 2023 r.

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

mgr Natalii Budzyńskiej

WPŁYW IZOLACJI SPOŁECZNEJ WYWOŁANEJ PANDEMIĄ WIRUSA SARS-COV-2

NA FUNKCJONOWANIE PSYCHICZNE

napisanej pod kierunkiem dr hab. Joanny Moryś

w Zakładzie Psychologii Klinicznej,

Wydział Nauk o Zdrowiu z Instytutem Medycyny Morskiej i Tropikalnej

Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego

Doktorantka swoją rozprawę poświęciła zagadnieniom niezwykle ważnym w kontekście ostatnich niespodziewanych wydarzeń wywołanych pandemią wirusa SARS-CoV-2, a odnoszącym się do funkcjonowania psychicznego osób w populacji ogólnej, jak również szczególnej grupy badanych, pracowników ochrony zdrowia.

Podjęcie się tego zamierzenia zasługuje na uwagę ze względu na wzrost osób mających problemy psychiczne w ostatnich latach, które nasilone zostały lub wywołane właśnie w czasie pandemii.

OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PRACY

Przedłożona mi do recenzji rozprawa doktorska ma postać cyklu trzech artykułów. Składają się na nią następujące prace:

1. **Budzyńska, N., Moryś, J., (2021)** Poziom objawów lęku oraz depresji w trakcie izolacji związanej z pandemią „koronawirusa” – wirusa Sars-CoV-2 w określonych grupach

społecznych. Polskie Forum Psychologiczne, 2021, tom 26, numer 4, s. 433–450 DOI: 10.34767/PFP.2021.04.05. MENiS: 40 pkt.

2. **Budzyńska, N.,** Moryś, J. (2023) Anxiety and Depression Levels and Coping Strategies among Polish Healthcare Workers during the COVID-19 Pandemic. Int. J. Environ. Res. Public Health 2023, 20, 3319. <https://doi.org/10.3390/ijerph20043319>. MENiS: 20 pkt
3. **Budzyńska, N.,** & Moryś, J. (2023). Stress, Burnout, and General Mental Health among Healthcare Workers in Poland during the Long-Lasting COVID-19 Pandemic. Healthcare, 11 (19), 2617. <https://doi.org/10.3390/healthcare11192617>. MENiS: 40 pkt; IF: 2,8

We wszystkich publikacjach mgr Natalia Budzyńska pełni wiodącą rolę, każdorazowo opracowując koncepcję badań, współtworząc projekt badawczy, mając udział w gromadzeniu danych, analizując je od strony statystycznej, interpretując wyniki, a także przygotowując pierwsze wersje artykułów i pełniąc rolę autora korespondencyjnego. Stąd też indywidualny wkład badacza w opracowanie projektu badawczego i jego realizacji jest duży i pozwala na uznanie, że cykl artykułów może stanowić rozprawę doktorską.

Tytuł pracy w pełni odpowiada treściom w niej zawartym, jest stylistycznie oraz metodologicznie prawidłowy, daje potencjalnemu czytelnikowi wskazówkę, jakiego obszaru eksploracji naukowej dotyczy dysertacja. Jedyna uwaga odnosi się do kropki po tytule, której w języku polskim się nie stawia.

Wstęp dobrze wprowadza w problematykę pracy.

OCENA ROZPRAWY, REALIZACJI CELU BADAŃ I ORYGINALNEGO WKŁADU AUTORA

Celem niniejszego projektu badawczego (przedstawionym w oryginalnych artykułach badawczych) jest ocena wpływu izolacji społecznej, wprowadzonej w celu ograniczenia ilości zakażeń, na zdrowie psychiczne. Ponadto za cel pracy Autorka postawiła analizę strategii radzenia sobie ze stresem wykorzystywanych w obliczu tak nietypowej, jak dotąd, sytuacji trudnej. Podjęto próbę identyfikacji najbardziej dotkliwych aspektów wprowadzonych zmian oraz ograniczeń w codziennym funkcjonowaniu.

Celem przeprowadzonych badań była również ocena konsekwencji pracy w warunkach pandemicznych na stan zdrowia psychicznego pracowników ochrony zdrowia.

Projekt uzyskał pozytywną opinię Niezależnej Komisji Bioetycznej do spraw Badań Naukowych przy Gdańskim Uniwersytecie Medycznym, uchwałą NKBBN/229/2020 z dnia 4.05.2020 roku.

Koncepcja zaplanowanych badań nie budzi zastrzeżeń formalnych, a z wielu względów jest ważna z poznawczego punktu widzenia.

Badaczka oparła swe badania na dobrze zweryfikowanych teoriach, m.in. z teorii transakcyjnej stresu Lazarusa i Folkman.

Projekt badawczy składał się z dwóch części. Pierwsza część badania, dotycząca populacji ogólnej, składa się z czterech etapów i została przeprowadzona na różnych etapach pandemii. Druga część dotyczyła pracowników ochrony zdrowia.

Pierwszy etap badania w populacji ogólnej został przeprowadzony w okresie od 6 do 26 maja 2020 roku, pod koniec pierwszego lockdown'u, czyli w momencie, w którym wprowadzone ograniczenia były najbardziej dotkliwe. W badaniu udział wzięły 423 osoby, w wieku od 15 do 75 roku życia.

Drugi etap badania przeprowadzono na przełomie listopada i grudnia 2020 w trakcie drugiej fali pandemii wirusa SARS-CoV-2. W badaniu udział wzięło 139 osób, w wieku między 18. a 25. rokiem życia.

Trzeci etap badania przeprowadzono w maju 2021 roku, w trakcie kolejnej fali zachorowań. W badaniu udział wzięło 229 osób, w wieku od 18 do 71 lat.

Czwarty etap badania przeprowadzono w okresie od 20 maja do 30 czerwca 2022, tuż po zniesieniu w Polsce stanu epidemii (utrzymano jednak stan zagrożenia epidemicznego) oraz trwającej od 3 miesięcy wojny w Ukrainie. W badaniu udział wzięło 208 osób w wieku od 18 do 69 lat.

W drugiej części projektu przeprowadzono badanie wśród pracowników ochrony zdrowia. Badanie przeprowadzono w dwóch częściach. W pierwszej ankiety wypełniły 282 osoby, w wieku między 20. a 78. rokiem życia. W drugiej części w badaniu udział wzięło 335 osób, w wieku między 18. a 72. rokiem życia.

Badania, ze względu na pandemię, prowadzono on line.

Cele pracy zostały przez Badaczkę zrealizowane z wykorzystaniem różnorodnych metod badawczych, do których należą:

W badaniu populacji ogólnej wykorzystano Szpitalną Skalę Lęku i Depresji HADS,

kwestionariusz MiniCOPE, skalę IES-R oraz kwestionariusz demograficzny.

W badaniu pracowników ochrony zdrowia wykorzystano Szpitalną Skalę Lęku i Depresji HADS, kwestionariusz MiniCOPE, skalę pomiaru poziomu odczuwanego stresu PSS-10, kwestionariusz wypalenia zawodowego LBQ oraz Kwestionariusz Ogólnego stanu Zdrowia GHQ28.

Zastosowano adekwatne do celów pracy analizy statystyczne.

Wyniki przyniosły ważne ustalenia. Najbardziej wartościowe w mojej ocenie, jest zwrócenie uwagi na to, że najwyższe nasilenie objawów lęku odczuwały kobiety, młodzi dorośli, osoby z najniższym wykształceniem, osoby, które najrzadziej w tym czasie wychodziły z domu oraz osoby, których praca, w wyniku wprowadzonych restrykcji, została wstrzymana. Wyniki te mają przełożenie na praktykę, np. przy rozpoznaniu czynników ryzyka, co jest niezwykle istotne, gdyż umożliwia rozpoznanie najwrażliwszych grup społecznych oraz wczesne objęcie ich odpowiednim wsparciem. Do tych grup należą osoby młode, kobiety, pracownicy ochrony zdrowia, głównie jednak pielęgniarki oraz osoby z zaburzeniami zdrowia psychicznego.

Autorka podaje także konkretne przykłady, w jaki sposób przygotować się na potencjalne podobne wydarzenia w przyszłości.

Przeprowadzona dyskusja wskazuje na dużą interdyscyplinarną wiedzę Badaczki, wnikliwość psychologiczną oraz umiejętność krytycznej analizy problemu. Jednocześnie uwidacznia się duża umiejętność analizy i syntezy.

Dysertacja Pani mgr Natalii Budzyńskiej wychodzi naprzeciw trudnym wyzwaniom. A ponieważ w takim ujęciu nie podejmowano dotąd tak szerokich, wieloetapowych badań, jest pracą oryginalną, podejmującą istotną i nader aktualną problematykę, także z perspektywy dużego znaczenia społecznego.

Oceniając całościowo rozprawę doktorską pragnę w tym miejscu podkreślić jej mocne strony, czyli:

1. uwzględnienie zagadnienia, jakim jest wpływ izolacji społecznej wywołanej pandemią wirusa SARS-CoV-2 na funkcjonowanie psychiczne zarówno osób z tzw. populacji ogólnej, jak i szczególnej grupy, pracowników ochrony zdrowia;
2. wagę podjętych problemów;

3. brak zastrzeżeń natury metodologicznej co do przeprowadzonych badań, które zostały zaplanowane, zrealizowane i zanalizowane bardzo starannie;
4. wieloetapowy charakter badań, obejmujący dużą populację;
5. dotarcie do dużej, starannie wyselekcjonowanej liczby piśmiennictwa, choć brakuje niektórych artykułów zbliżonych treścią współautorstwa osób z macierzystej uczelni czy nowszych pozycji cytowanych autorów;
6. pokazanie bardzo wartościowych rezultatów;
7. przełożenie wyników na aplikacyjność.

Uwagi dotyczą pominięcia niektórych ważnych dla tematu pracy artykułów, też autorów z macierzystej jednostki Doktorantki, dotyczące bardzo podobnych zagadnień, ale też sięgania po stare pozycje, wprawdzie dobre, sprawdzone, ale nie uwzględniające nowej wiedzy, np. Heszen-Niejodek, I., Ratajczak, Z. (red). (2000). *Człowiek w sytuacji stresu*. Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego, brak natomiast znacznie nowszej pozycji tej autorki Heszen, I. (2013). *Psychologia stresu*, PWN.

Autorka, mimo iż jest psychologiem, posługuje się często językiem statystycznym, używając określeń takich jak poziom stresu, poziom lęku, zamiast nasilenie czy natężenie.

Pomimo tego, że artykuły oraz autoreferat przygotowano starannie, czytając autoreferat spinający cykl brakuje mi meta spojrzenia.

Badaczka przedstawiając do oceny 3 artykuły opublikowane w adekwatnych (dobrych) czasopismach, o spójnym problemie, na dodatek o dużej wadze społecznej pokazała umiejętne podejście do badania, a uzyskane przez Doktorantkę wyniki, poddane badawczej analizie, wypełniają oczekiwania recenzenta odnośnie do kwalifikacji poznawczej i poziomu rozprawy naukowej, w tym wypadku doktorskiej, pozwalając na jej pozytywną ocenę.

Całość rozprawy, w tym dyskusja wyników, potwierdzają, że Doktorantka posiada dużą wiedzę pozwalającą na bardzo szczegółową analizę uzyskanych wyników, dowodzi krytycznego sposobu myślenia Badaczki. Pokazuje też, iż Doktorantka posiada dużą świadomość ograniczeń badań własnych.

Rozprawa doktorska jest pracą oryginalną, w której Doktorantka rozwiązuje postawiony problem w sposób, który potwierdza jej umiejętności do prowadzenia pracy naukowej.

Biorąc powyższe pod uwagę, **stwierdzam, że przedłożona mi do recenzji dysertacja mgr Natalii Budzyńskiej w pełni spełnia wymogi stawiane pracom doktorskim, zgodnie z Ustawą o tytułach i stopniach naukowych (Dz.U. z 2021, poz. 478 ze zm.).**

Mam więc zaszczyt przedstawić Radzie Dyscypliny Nauki o Zdrowiu Gdańskiego Uniwersytetu Medycznego wniosek o dopuszczenie mgr Natalii Budzyńskiej do dalszych etapów postępowania doktorskiego.

